

Ст. 51-2. «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності».

Незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, знака для товарів і послуг, топографії інтегральної мікросхеми, географічного позначення, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, – тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Список використаних джерел:

1. Світличний О. Право інтелектуальної власності: підручник / О. Світличний. – К. : НУБіП України, 2015. – 355 с.
2. Шляхи удосконалення правової охорони та захисту об'єктів промислової власності в Україні: аналіз, пропозиції : [монографія] / [Орлюк О., Крощенко В., Работягова Л., Міндрул А., Тверезенко О., Бутнік-Сіверський С.] ; за ред. д. ю. н. Орлюк О. – К. : ТОВ «Лазурит-Поліграф», 2009. – 132 с.
3. Галянтич М. Співвідношення правових категорій «охорона» та «захист» промислової власності / М. Галянтич // Актуальні проблеми держави і права. – Вип. 19. – О. : Юрид. л-ра / Одеська нац. юрид. акад., 2003. – С. 121–134.
4. Чомахашвілі О. Зміст адміністративно-правового регулювання у сфері охорони прав на промислові зразки / О. Чомахашвілі // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2010. – № 6. – С. 27–32.
5. Васильківська Т., Кращенко В. Судова експертиза запатентованих промислових зразків у цифрах і фактах / Т. Васильківська, В. Кращенко // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2008. – № 6. – С. 13–25.

УДК 342.9

ГАСПАРЯН С.Г.

**ПЕРЕДУМОВИ НЕДЕРЖАВНОЇ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Стаття присвячена питанню змісту та сутності недержавної правоохоронної діяльності в сучасному суспільстві. У статті висвітлено питання змісту понять «недержавна правоохоронна діяльність», «недержавна правоохоронна система», її особливості та відповідна побудова. Основні положення статті містять теоретичне обґрунтування вказаної діяльності та її структуру.

Ключові слова: правоохоронна функція, методи, засоби, законодавець, недержавна правоохоронна діяльність.

Статья посвящена вопросам содержания и сущности негосударственной правоохранительной деятельности в современном обществе. В статье освещены вопросы содержания понятий «негосударственная правоохранительная деятельность», «негосударственная правоохранительная система», ее особенности и соответствующая структура. Основные положения статьи содержат теоретическое обоснование указанной деятельности и ее структуры.

Ключевые слова: правоохранительная функция, методы, средства, законодатель, негосударственная правоохранительная деятельность.

This article is devoted to the content and value of the non-state law-enforcement activity in modern society. The article highlights the issues of the concept of “non-state law enforcement”, “non-state law enforcement system”, its features and the corresponding structure. Main article contains theoretical basis of a specified activity and its structure.

Key words: law enforcement functions, methods, tools, legislators, non-governmental law enforcement.

Вступ. Правоохоронна функція є однією з основних функцій держави, реалізація якої здійснюється завдяки визначеними законом суб'єктами, що здійснюють правоохоронну діяльність на основі певних принципів, та чітко визначеними методами та засобами, тобто законодавець чітко визначив, що центральним елементом у механізмі реалізації правоохоронної функції держави виступає правоохоронна система. Водночас зарубіжний досвід показує, що невід'ємною складовою правоохоронної системи стають сьогодні недержавні правоохоронні структури. Терміни «недержавна правоохоронна діяльність», «недержавна правоохоронна система» згадуються в юридичній літературі дедалі частіше. Але правоохоронна діяльність традиційно розглядається у межах публічно-правових відносин, класична теорія права відносить її до основних форм реалізації функцій держави, що робить питання можливості її існування та поняття предметом гострої наукової дискусії.

Стан наукового дослідження. Зазначеного кола питань у свої роботах торкалися такі видатні вчені: О.Г. Андреева, Р.Б. Гладкіх, Г.В. Дашков, О.О. Євланова, Г.П. Єрмолович, Т.Е. Зульфугарзаде, П.В. Иванов, В.С. Иванова, С.В. Краснокутський та інші. Актуальність питання, що досліджується, полягає у тих перетвореннях, які зазнає правоохоронна система України.

Постановка завдання. Метою статті є прагнення автора розкрити зміст та сутність недержавної правоохоронної діяльності у сучасному суспільстві.

Результати дослідження. Згідно зі ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права й свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Поняття правоохоронної діяльності широко використовується не тільки в правовій літературі, а й у повсякденному житті різними групами населення. Але ще й досі нечітко визначені ознаки правоохоронної діяльності, не розмежовані поняття правоохоронної діяльності та правозахисної діяльності, іноді правоохоронну, правозахисну й судову діяльність не відрізняють одну від однієї. Означений стан речей негативно впливає на правильне розуміння завдань відповідних державних органів, посадових осіб, інститутів громадянського суспільства, що тією чи іншою мірою займаються питаннями прав і свобод людини та громадянина. Проблема підміни понять не дає змоги якісно проводити реформи з метою визначення правового статусу органу державної влади в його взаємодії із соціумом і його елементами для здійснення визначеної правом діяльності, покладеної на державний апарат як такий.

Близьким до істинного видається визначення, відповідно до якого правоохоронна діяльність – це державна правомірна діяльність, що полягає у впливі на поведінку людини або групи людей уповноваженої державою посадовою особою шляхом охорони права, відновлення порушеного права, припинення порушеного права, його виявлення або розслідування з обов'язковим додержанням установлених у законі процедур для цієї діяльності [1, с. 22].

Кінець 80-х – початок 90-х років ознаменувався радикальними змінами у політичному та соціальному житті на всьому радянському просторі, що зрештою привело до розпаду СРСР. Зазнала істотних змін і сфера правоохоронної діяльності. Якщо казати про окремі фактори, що завдали істотного впливу на правоохоронну діяльність, перш за все, варто відзначити зміни у криміногенній ситуації, що зумовлювалося кількома причинами. Так, прийняття перших «підприємницьких» законів – Закону СРСР «Про індивідуальну трудову діяльність» та Закону «Про кооперацію в СРСР» поклало початок наближення економічних відносин до ринкових, а, як свідчить досвід багатьох країн світу, такий процес завжди супроводжується зростанням злочинності. Водночас державна правоохоронна система виявилася нездатною протистояти зростаючій кількості протиправних посягань, що також мало свої причини, серед яких й те, що у той період правоохоронна система фактично опинилася зі злочинністю сам на сам в результаті розпочатого ще у 80-х роках поступового згорання профілактичної та попереджувальної роботи, руйнування зв'язків правоохоронних органів з громадськістю. Практичне згорання участі громадськості у боротьбі з правопорушеннями зумовлювалося як втратою нею організованого характеру, ослабленням виховного та профілактичного потенціалу суспільства та держави, так і докорінними змінами у суспільній свідомості, у тому числі зневірою до раніше оголошених цінностей. Якщо додати до цього той факт, що робота громадських формувань з охорони правопорядку здійснювалася в умовах недостатньої нормативно-правової регламентації, таке руйнування зв'язків у той період арго вважати цілком закономірним наслідком [2].

Поступово, завдяки масштабній суспільно-політичній реформі, відбувається активізація недержавного сектору у сфері правоохоронної діяльності та зміна співвідношення державної та недержавної діяльності у правоохоронній сфері, що приводить до виникнення так званої недержавної правоохоронної діяльності і початку формування недержавної правоохоронної системи.

Сьогодні у нашій країні недержавна правоохоронна система перебуває у стадії становлення, причому це становлення відбувається в умовах, коли правоохоронна діяльність історично розглядалася як виключна прерогатива держави, а отже, тривалий період тотального державного контролю над всіма сферами життя та повної монополізації державою правоохоронної функції значною мірою обмежує сприйняття як суспільством в цілому, так і науковцями та практиками у сфері юриспруденції можливості існування недержавної правоохоронної діяльності, недержавної правоохоронної системи. Крім того, варто погодитися з думкою О.Г. Андреевої, що уповільнення процесу активного включення недержавних правоохоронних структур до загальної системи правоохоронної діяльності значною мірою пов'язано з об'єктивною природою конфлікту інтересів державного та недержавного секторів правоохоронної діяльності, пов'язаного з «феноменом відносної самостійності держави, одним з проявів якого є захист державним апаратом своїх бюрократичних завоювань навіть всупереч інтересам суспільства» [3, с. 49–50]. Водночас вибір варіанта поведінки в суспільстві, у тому числі під час формування державної політики, значною мірою перебуває під впливом об'єктивних умов. Сьогодні екстенсивний характер розвитку правоохоронної системи, зменшення бюджетних витрат на її утримання, далекий від розвинених країн світу рівень оплати праці співробітників правоохоронних органів та, як наслідок, зменшення престижу такої праці фактично привели до «правоохоронного колапсу» у державі, що, разом з одночасним процесом становлення в Україні громадянського суспільства, що триває, приводить до істотних змін у сприйнятті можливості передачі виконання низки завдань правоохоронного спрямування до недержавної сфери. Необхідність відмови держави від монополістичного становища у правоохоронній сфері, перерозподіл функцій з попередження та запобігання злочинним посяганням між державою та недержавними правоохоронними структурами зумовлюється також й продовженням розвитку ринкової економіки і, як наслідок, загостренням проблем захисту приватної власності, який держава не здатна забезпечувати на належному рівні. До цього варто додати й підвищений рівень віктимності здійснення підприємницької діяльності в нашій країні.

Потрібно також додати, що тенденція розподілу здійснення функції забезпечення правопорядку та безпеки між державними та недержавними правоохоронними структурами є загальносвітовою. Вже не викликає сумнівів, що ефективна боротьба зі злочинністю можлива лише за умови єдиної цілеспрямованої діяльності держави та суспільства. Сьогодні співвідношення загальної частки працівників недержавних правоохоронних структур у деяких країнах світу, зайнятих у сфері правоохоронної діяльності та боротьбі зі злочинністю, складає від 50% до 80% від загальної кількості осіб, що здійснюють професійну діяльність у зазначеній сфері [4]. У юридичній літературі такий процес характеризується як «створення принципово нової моделі боротьби зі злочинністю, у якій би найбільш гармонійно поєднувались ролі держави та громадянського суспільства» [3, с. 22].

Отже, можна казати про потребу в здійсненні теоретичного обґрунтування необхідності виділення недержавної правоохоронної діяльності. Так, зокрема С.В. Краснокутський слушно зазначає, що «ефективне здійснення недержавної правоохоронної діяльності залежить від: 1) глибини і фундаментальності науково-теоретичних розробок, що лежать в її основі; 2) місця і ролі, які відводяться недержавним правоохоронним організаціям в єдиній правоохоронній системі; 3) цілей, які поставлені перед недержавними правоохоронними структурами» [5, с. 29].

З'ясування питання поняття та місця недержавної охоронної діяльності у системі правоохоронної діяльності в цілому доцільно починати зі з'ясування поняття правоохоронної діяльності.

У юридичній літературі поняття правоохоронної діяльності визначається по-різному. Так, К.Ф. Гуценко та М.А. Ковалев розуміють її як державну діяльність, яка «здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу у суворій відповідності до закону та при неухильному дотриманні встановленого ним порядку» [6, с. 8]. Л.К. Савюк визначає, що «правоохоронна діяльність – це власно-організуюча діяльність компетентних органів та осіб, спрямована на охорону прав та свобод громадян, забезпечення законності та правопорядку в суспільстві» [7, с. 14]. Отже, спостерігається тенденція обмеженого тлумачення поняття «правоохоронна діяльність» як діяльності саме державних органів.

Водночас, як слушно зазначається в юридичній літературі, «сфера охорони права значно ширша, ніж сфера боротьби зі злочинністю або порушеннями громадського порядку. Право має охоронятися не тільки від подібних антигромадських явищ, але й інших проявів протиправності, спроб недозволено обмежити або зловмисно ущемити будь-які права і законні інтереси людини» [5, с. 30].

Варто відмітити, що позиції стосовно можливості включення приватних правоохоронних структур до системи правоохоронних органів й, відповідно, можливість здійснення ними правоохоронної діяльності є діаметрально протилежними.

Так, на думку Т.Е. Зульфургарзаде, «держава за потреби має частково делегувати свою правоохоронну функцію до сфери недержавних структур, готових займатися правоохоронною діяльністю» [8, с. 21]. Дотримуючись аналогічної позиції, В.В.Іванов обґрунтовує її «нездатністю держави та правоохоронних органів забезпечити безпеку комерційної діяльності, особисту безпеку громадян тощо» [9, с. 40]. Про можливість включення недержавної правоохоронної діяльності до системи правоохоронної діяльності кажуть й інші науковці, одночасно пропонуючи, зокрема, встановлення рівних прав для державних й приватних структур у застосуванні зброї [10, с. 14–16], виведення недержавної правоохоронної діяльності з-під контролю МВС [11, с. 7], надання приватним правоохоронним структурам доступу до інформаційних баз МВС тощо [12, с. 30–34], встановлення зобов'язання органів державної влади та органів місцевого самоврядування надавати «реальну допомогу та підтримку приватним детективним та охоронним структурам на першому етапі їх створення та становлення, особливо у вирішенні організаційних питань оренди приміщень, пільгового кредитування, кадрових проблем, інформаційного забезпечення приватної охоронної та детективної діяльності тощо» [8, с. 138].

Принциповим питанням можливості включення недержавної правоохоронної діяльності до правоохоронної діяльності є також питання її системності. Систему визначають як «визначений порядок у розташуванні й взаємозв'язку частин цілого», «хід чого-небудь у послідовному, зв'язному порядку» [13, с. 36]. Якщо стосовно державних правоохоронних органів така система прослідковується досить чітко, то стосовно недержавної правоохоронної діяльності казати про існування відповідної системи ще передчасно. Певною мірою це пов'язано з відсутністю належного законодавчого оформлення. До того ж, як зазначено в юридичній літературі, «створення єдиної системи недержавних правоохоронних органів істотно обмежить застосування цивільно-правового методу регулювання відносин, учасниками яких є охоронні організації, а також індивідуальні підприємці» [14, с. 79]. А тому актуальною є проблема пошуку належного балансу між приватним характером діяльності таких структур та можливістю їх включення до загальної правоохоронної системи країни. Успішне вирішення цієї проблеми дасть змогу підняти на новий рівень забезпечення охорони та захисту законних прав та інтересів фізичних та юридичних осіб у приватному секторі, сприяти підвищенню загального рівня безпеки, а також посилити підґрунтя для сталого розвитку підприємництва в Україні. Недержавна правоохоронна система має увійти невід'ємною складовою до правоохоронної системи держави із налагодженням високого рівня взаємодії з державною правоохоронною системою.

Так, стосовно першої підсистеми – загальної організації боротьби зі злочинністю, дослідниця вказує, що діяльність у цієї сфері, безсумнівно, є прерогативою держави. Водночас не можна ігнорувати той факт, що недержавні правоохоронні організації в межах наданих їм законом повноважень саме так здійснюють й загальні заходи, що полягають в інформаційно-аналітичній діяльності та оцінці результативності вжитих ними заходів, а також накопиченні певної інформації. Незважаючи на те, що означена діяльність носить локальний характер, її ігнорування є невиправданим. Навпаки, обмін та використання такої інформації має стати основою для координації дій державних та недержавних правоохоронних організацій.

Більш помітний характер діяльність недержавних правоохоронних організацій має у межах другої підсистеми – попередження злочинності. Залежно від масштабу застосування засоби попередження злочинності поділяються на загальні засоби, тобто такі, що проводяться у загальнодержавному масштабі та стосуються великих соціальних груп; спеціальні засоби, які стосуються окремих об'єктів, груп, видів діяльності, та індивідуальні, що стосуються окремих осіб. Саме застосування спеціальних засобів є прерогативою недержавних правоохоронних структур.

Третя підсистема системи боротьби зі злочинністю – правоохоронна діяльність, до основних напрямів якої належать виявлення, запобігання та розкриття злочинів. Дослідницею звертається увага на те, що «якщо виявлення та розкриття злочинів є виключною функцією державних правоохоронних органів, то запобігання розпочатого злочинного посягання у ряді випадків може здійснювати не тільки суб'єкт правоохоронної діяльності, але й будь-яка фізична особа, будь-який громадянин, що став, наприклад, випадковим свідком розпочатого злочину. У зв'язку з цим вжиття заходів з недопущення доведення до кінця розпочатого злочинного посягання можна розглядати не лише як елемент правоохоронної діяльності, але й як стадію попередження злочинності» [15, с. 64–73].

В.С. Іванова пропонує класифікувати недержавних суб'єктів попередження злочинності, поділивши їх на дві групи залежно від того, функціонують вони на комерційній чи на некомерційній основі. Перша група – суб'єкти, що здійснюють попередження злочинності на некомерційній основі. До цієї групи входять позаштатні співробітники міліції, громадські помічники правоохоронних органів, добровільні народні дружинники, громадські формування правоохоронної спрямованості (громадські пункти охорони порядку та козачого формування).

Друга група – недержавні суб'єкти попередження злочинності, що діють на комерційній основі, до якої входять, насамперед, приватні охоронні та детективні організації. Причому відмічається, що виникнення цієї категорії недержавних суб'єктів попередження злочинності наприкінці 80-х – початку 90-х років минулого століття пов'язується зі змінами в суспільному житті того періоду, про

які зазначалося вище й, відповідно, необхідністю пошуку нових організаційних форм боротьби зі злочинністю [16, с. 43, 55].

Робляться й спроби надати визначення недержавної правоохоронної діяльності. Так, Л.К. Савюк вважає, що недержавна правоохоронна діяльність – це «приватна детективна, або розшукова, а також охоронна діяльність з надання на оплатній договірній основі послуг фізичним та юридичним особам підприємствами, що мають спеціальний дозвіл (ліцензію) органів внутрішніх справ, з метою захисту законних прав та інтересів своїх клієнтів» [7, с. 610]. Більш широке визначення недержавної правоохоронної діяльності дає С.В. Краснокутський, зазначаючи, що під недержавною правоохоронною діяльністю потрібно розуміти «діяльність, що здійснюється з метою захисту юридичних і фізичних осіб від порушень або протиправних обмежень їх прав і законних інтересів спеціально створеними для цього підприємствами, діючими на оплатній договірній основі, використовуючи спеціальні сили, засоби та методи суворо відповідно до закону і неухильного дотримання встановленого ним порядку [5, с. 31]. Дослідником робиться висновок, що «якщо державні правоохоронні органи здійснюють контроль за дотриманням законів у цілому, то недержавні охоронні структури, здійснюючи свою професійну діяльність, захищають приватні інтереси» [5, с. 31].

Існує й протилежна позиція. Так, про неможливість розглядати недержавну правоохоронну діяльність саме як правоохоронну каже Я. Сиротін, наводячи такі аргументи: «Основною метою створення та діяльності приватних охоронних та детективних організацій є отримання прибутку... Але навіть якщо не розглядати основну мету комерційних організацій, факт здійснення суб'єктами детективної та охоронної діяльності захисту тільки тих осіб, які спроможні оплатити ці послуги, є серйозним доводом проти того, щоб вважати приватну детективну та охоронну діяльність правоохоронною» [7, с. 77]. Автор каже також про істотні відмінності правоохоронних органів як органів виконавчої влади та приватних охоронних структур як суб'єктів підприємництва:

1) кваліфікуючою ознакою правоохоронної діяльності є її об'єктивний, обов'язковий для державних органів характер, тоді як у діяльності детективних та охоронних структур реалізується принцип диспозитивності;

2) правоохоронні органи створюються саме для виконання функції держави з охорони державного ладу та громадського порядку, вони наділені відповідною компетенцією та мають спільний предмет ведення, тоді як приватні правоохоронні структури здійснюють свою діяльність на підставі договорів про надання відповідних послуг фізичним та юридичним особам.

Крім того, для здійснення впливу на злочинність та суспільний порядок державні правоохоронні органи наділені правом застосування заходів державного примусу, правом мати у своєму розпорядженні та використовувати спеціальні засоби, техніку, зброю, а їх фінансування здійснюється за рахунок державного бюджету [14, с. 78–81].

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Враховуючи вищенаведене, можна казати, що на сучасному етапі формується окремий вид правоохоронної діяльності – недержавна правоохоронна діяльність. Таким чином, можна казати про поділ правоохоронної діяльності на два види: державна та недержавна, які, незважаючи на істотні відмінності, не лише перебувають у міцному взаємозв'язку, а й мають сфери діяльності, що притаманні виключно кожній з них. Водночас потребує додаткового ретельного вивчення питання системи недержавної правоохоронної діяльності, яка сьогодні перебуває у стані становлення.

Список використаних джерел:

1. Мельник М.І. Суд та інші правоохоронні органи. Правоохоронна діяльність: закони і коментарі : [навчальний посібник] / М.І. Мельник, М.І. Хавронюк. – 2-е вид, випр. і доп. – К. : Атіка, 2010. – 571 с.
2. Беліков Ю.М. Недержавна правоохоронна діяльність: передумови виникнення, поняття, місце в системі правоохоронної діяльності / Ю.М. Беліков // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Херсон, 2013. – Вип. 4. – Т. 2. – С. 138–142.
3. Андреева Е.Г. Антикриминальная деятельность частных детективных и охранных предприятий : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Е.Г. Андреева – М., 2000. – 159 с.
4. Економічна безпека : [навч. посібник] / [О.С. Користін, О.І. Барановський, Л.В. Герасименко, Л.М. Доля та ін.] ; за ред. О.М. Джужі. – К. : Правова єдність, 2010. – 368 с.
5. Краснокутський С.В. Ознаки та цілі недержавної правоохоронної діяльності / С.В. Краснокутський // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2004. – Вип. 27. – С. 29–32.
6. Гуценко К.Ф. Правоохранительные органы : [учебник] / под ред. К.Ф. Гуценко. – М. : Зерцало-М, 2001. – 384 с.
7. Савюк Л.К. Правоохранительные органы : [учебник]. – М. : Юристъ, 2004. – 671 с.

8. Зульфугарзаде Т.Э. Правовые и организационные основы деятельности частных детективных и охранных структур по предупреждению преступлений : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Т.Э. Зульфугарзаде. – М., 1998. – 180 с.
9. Иванов П.В. Частная детективная и охранная деятельность (административно-правовой аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» / П.В. Иванов – СПб., 1998. – 203 с.
10. Осин В.В. Частные детективные и охранные предприятия: деятельность и пути ее совершенствования / В.В. Осин // Право и экономика. – 1997. – № 11–12. – С. 14–16.
11. О частной детективной и охранной деятельности в Российской Федерации : Закон РФ от 11 марта 1992 г. № 2487-1 (ред. от 13 июля 2015 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_385/.
12. Марущенко В.В. Проблемы становления негосударственной правоохранительной системы / В.В. Марущенко // Право. – 1997. – № 1. – С. 30–34.
13. Удод М.В. Адміністративно-правове регулювання забезпечення пожежної безпеки в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Микола Васильович Удод. – Ірпінь, 2004. – 210 с.
14. Сиротин Я. Место частной детективной и охранной деятельности в системе правоохранительной деятельности / Я. Сиротин // Современное право. – 2007. – № 10-1. – С. 76–84.
15. Дашков Г.В. Обеспечение законности в деятельности частных правоохранительных служб за рубежом / Г.В. Дашков, В.Н. Кигас, И.А. Мелик-Дадаева, Л.П. Тюрина. – М., 1994.
16. Иванова В.С. Предупреждение преступлений негосударственными субъектами в России : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / В.С. Иванова. – Рязань, 2007. – 226 с.